Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

Хаһыат 1931 сыл алтынньы ыйтан тахсар

№ 84(5284)

1979 сыл. От ыйын 17 күнэ оптуорунньук

Сыаната 2 харчы.

Сүөһү аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ өссө маассабайдык, өссө тэрээһиннээхтик!

1979 сыл от ыйын 16 күнүнээҕи сводка

СОВХОЗТАР	Үлэлиир киһи ахсаана	Звенолар: барыта	Звенолар: о. и. механизированнай	Оксуу (гектар)	Кэбиһии (тонна): график	Кэбиһии (тонна): туолла	Силос (тонна): график	Силос (тонна): туолла	Сенаж (тонна): график	Сенаж (тонна): туолла	От мээккэтэ (тонна): график	От мээккэтэ (тонна): туолла
Карл Маркс	649	33	8	2699	2125	881	550	266	80	—	70	—
Субуруускай	338	19	4	1126	1147	151	325	450	60	—	70	—
Эрилик Эристиин	415	24	1	1053	1632	66	500	250	80	—	—	—
«Чурапчы»	353	25	2	707	1216	120	375	150	60	—	—	—
Оройуон үрдүнэн	1755	101	15	5587	6120	1218	1750	1116	280	—	140	—

Государственнай статистика оройуоннааҕы инспектурата.

Аспыт нэдиэлэҕэ күн-дьыл куруппаннаан биирбитин үрдүнэн оройуон ходуһаларыгар үлэһиннэс үөтэлээбэтэ: бааракыа 3973 гектар сир оксулунна, 1182 тонна от кэбиһилиннэ, 1116 тонна силос уґулунна.

Сүөһү аһылыгын соҕотуонкалааһыныгар тахсыбыт хааллыы сүрүн биричиинэтинэн бачааһыга диэри ходуһаҕа былааннаммыт үлэһит илии сиһэ түһэрүллүбэтэҕэ, сорох звенолар тарҕыт ааҕаны быһааран өрүүү киликтэрэ буоллулар. Ол курдук, кэнники 6—7 күҥҥэ от хомуурдар бааракыа 480 эрэ киһи эбии түһэрүллүннэ, ол иһигэр «Чурапчы» совхозка бааракыа 60, Эрилик Эристиин аатынан совхозка 144 эрэ отчут. Онон билигин даҕаны былааннаммыт үлэһит илиититэн 150-ча киһи хомуурга кыттыбакка олорор. Бу дьыалаҕа ордук эриликтэр уонна «чурапчылар» быһаардылар.

Звеноларга үлэ оҥорумтуота эмиэ намыһах. Холобур, бүтүн нэдиэлэ устатыгар «Чурапчы» совхозка бааракыа 471 гектар оксуллубутун, 120 тонна от кэбиһиллибитин сиитээбүнэн ааҕар хайдах да сатаммат. Молоохтук, туох да эбиитэ суох, күн кээрэтиэр эрэ үлэлээн аһар отчуттар атын да сирдэргэ бааллар.

Быйыл от хомуурдар киириигэ сиэрэ срок бытэрыгыны Эрилик Эристиин аатынан совхоз таһаарда. Хонтоҕо уонна Хадаар отделениелэрин хас да звенолара, ол иһигэр механизированнай агардаахтар эмиэ, аспыт нэдиэлэ ортотугар диэри быһааран үлэлээбэккэ сылдьыбыттара, онуока совхоз салалтата күттүөннээх дьаһалы ылбатаҕа. Ол үлэҕэ-хамнаска үлэханнык эрүүстэ: от ыйын ортотугар диэри бүтүн совхоз 66 тонна эрэ кэбиһиллээх кэллэ.

Хомуур үлэлэрин дьүөрэлээн ыытыыга итэҕэстэр субуруускайдарга бааллар. Бу хаһаайыстыбаҕа быйыл ходуһаҕа киирииги, үлэһит илиитин түрүсруунку бириэмэтигэр сөптөөх соһустук саҕалаан баран үлэ тэрээһиннэгэр, сырдымгуотугар кэнники күннэргэ диэри хомуурдуу сиэ олоттообота.

Сүөһү аһылыгын соҕотуонкалааһыныгар атыттардааҕар балачча тэрээһиннээхтик түрүммүт Карл Маркс аатынан совхоз нэдиэлэ устатыгар 1800-чэкэ гектар оксуллунна, 800-чэкэ тонна кэбиһиллэнно, 266 тонна силиэстэннэ. Манна оройуонҥа ыҥырыылаах бөлүгүрдар ордук көрдөрүүлээхтэр. Агардаа Николай Наумович Игнатьев алта киһилээх колин механизациялаах звенота хаҥыы-үөэ 119 тонна бастыҥ хаачыстыбалаах оту кэбиһэн чөмчөтө. Н. Е. Софронов уонна П. И. Дорогунов салайар отчуттара эмиэ графикка киирэр иһин дьулуурдаахтык үлэлииллэр.

Сүөһүгэ сүмэһиннээх уонна битэминнээх аһылыктары бэлэмнээһиҥҥэ ссалай тоҕоостоох күннэр тураллар. Ол үрдүнэн бу дьыалаҕа эрэйиилэрин курдук хамсаайын кыайан тахса илик. Биир да совхоз силос уґуутуугар бастайааннай звенону турууорбата. Шефтээх коллективтар күүстэрин бу үлэҕэ түһэрэр сорох сирдэргэ эмиэ кыайан тэриллибэтэ. Витаминнаах от мээккэтин бэлэмниир агрегаттар от хомуурун икки декадата бүтүөр диэри үлэлии иликтэр.

Күн-дьыл күүннэт, от ыйын иккис аҥара хаҥыы-үөэ үүннэ. Сотору сыыйа сорууккуо, түүн хараҥарыан барыа, соҥуураа түһүөхтэрэ. Ити барыта хомуур тэтимин тоҕу түргэтэтэри, от ыйын иһинэн бары совхозтар, отделениелэр, звенолар сүөһү аһылыгын соҕотуонкалааһынын графиктар хаһаан да киирэллэрин модьуйар. Совхозтар директордара, партийнай уонна профсоюзнай тэрилтэлэр субу күннэргэ ходуһаҕа былааннаммыт үлэһит илиитэ толору түрүорал-лара, үлэ тэрээһинин муҥутуурдук тупсаралларга, звенолар, бииргии отчуттар икки ардыларыгар социалистическай куоталаһыыны дьиҥ чахчы кыхтааттук, курэхтээхтик тэрийэллэрэ наада.

Сельсоветтар исполкомнара, партийнай тэрилтэлэр от хомуурдар общественность кэмэтүн кыдьуурстааттик тэрийээхтэр, коллективтарга бэриллибит былааннар отчуттардьаах ибдэргэр бултууччу толорулаларын хааччыйыахтаахтар.

Кэбиһиилээх оттор кэнкэлииллэр

«Чурапчы» совхоз Түөһэтээҕи бригадата быйыл 550 тонна оту бэлэмниэҕэ. Билигин барыта 35 отчут ходуһаҕа киирдэ. Киниэхэртэн С. П. Лебедев звенота бу күннэргэ 150 гектар сири оҕустарда, 110-ну мустарда, 17 тоннаны кэбистэ. Оттон Дьырыллааҕа С. М. Игнатьев звенота эмиэ үчүгэйдик оттуур.

П. ЛЕБЕДЕВ.

Тэтим күүһүрэр

Болтоҕо Охтубут диэн аласка үлэлиир Н. Н. Михайлов механизированнай агардаах звенота 22 тонна оту кэбистэ. В. П. Седалищев салайааччылаах кэдэ-илин звенота Куолдьун алаастарыгар 26 тонна оттооно.

А. ГОТОВЦЕВА.

Интернациональнай студенческай

НОВОСИБИРСКАЙ. Краснообскай бөһүөлэккэ Бүтүн Союзтааҕы ударнай комсомольскай тутуу үрдүнэн ССРС, Венгрия, ГДР, Куба, Польша, уонна Чехословакия буолаахтара тэриэрдилэр. Манна интернациональнай студенческэй үлэ лааҕыра аһыллынна. Кыргыттар уонна уолаттар ВАСХНИЛ Сибирдээҕи отделениетын учуонайдарын городогун тутуута кыттыһыы ылыахтара. Ол коммунистическай субуотунньуктан кииирбит үбүнэн тутуллар. Быраатыы алта дойду хас биирдиилэрин үлэһиттэрин чиэһигэр үлэ ударнай вахтатын күннэрэ, доҕордоһуу биэчэрдэрэ ааһарыллыахтара.

(ССТА).

АММАЛАР БАСТААТЫЛАР

Урут биллэриллибитин курдук, үс аалллыы оройуон — Амма, Алексеевскай уонна Чурапчы пятилетка төрдүс сылын бастакы аҥарынааҕы социалистическай куоталаһыыларын түмүктэһэ Чурапчыга ааспыт бэтиниэҕэ уонна субуотаҕа Амма уонна Алексеевскай оройуоннар делегациялара кэлэ сырыттылар.

1979 сыл бастакы аҥарыгар үс оройуон социалистическай куоталаһыытыгар **аммалар** барыта 254,3 баллы ылан, үөрүүтүбүйаҕа көрүллүбүт 20 көрүҥҥэн 1-гэр ордук көрдөрүүлэнэн **бастаатылар.** Кинилэргэ көһөрүллэ сылдьар Кыһыл Знамя иккистээн хаалларылынна.

Кыайыылаах оройуонтан 1,2 баллынан хаалбыт **алексеевскайдар иккис буоллулар.** Оттон биһиги оройуоммут 245,5 баллы хомуйан үһүс миэстэлэннэ.

Налдьыттар «Чурапчы» уонна Эрилик Эристиин аатынан совхозтарга сылдьан сүөһүттэри уонна ыал хаһаайыстыбатын специалистарын кытта көрсөн үлэ опытын атастастылар.

Оройуоннар социалистическай куоталаһыыларын үөрүүтүбүйатыгар кэлэр өттүгэр «Якутсовхозстрой» холбоһук ТМУ-тын үлэтин итэрээ салгыы субалдэҕэн оройуоннардааҕы комсомольскай тэрилтэлэр үлэлэригэр сыһыаннаах эбиини киллэрэргэ сөбүлэһилиннэ.

Пятилетка төрдүс сылын түмүктэрин таһаарыы 1980 сыл саҥатыгар Алексеевскай оройуон киинигэр Ытык Күөл салаанньатыгар ыытыллыаҕа.

Көхтөөх көмө

Оройуоннааҕы эмп холбоһугун коллективыттан общественнай сүөһү аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ анаммыт субуотунньукка 101 киһи кыттынна.

Кинилэр, түөрт күн устата Субуруускай аатынан совхоз Хатылытыгар үлэлээн 129,2 тонна силэһи уктулар. Субуотунньуктааччылары Д. А. Романов салайда.

А. ПЕРМЯКОВ.

x x x

Субуруускай аатынан совхоз Хатылытыгар коммунальнай предприятиелэр уонна тупсаран оҥоруу комбинатын 31 үлэһитэ биир автомашиналаах уонна биир тракторлаах общественнай сүөһүгэ сүмэһиннээх аһылыгы бэлэмнээһиҥҥэ үлэлээтилэр. Кинилэр икки күн 34 тонна силэһи уктулар. Коллективы П. А. Васильев салайан үлэлэттэ.

В. МАКАРОВ

x x x

Олох-дьаһах комбинатын үлэһиттэрэ, биир автомашиналаах, биир тракторлаах шефтээхтэригэр — «Чурапчы» совхоз Сылаҥнааҕы отделениетыгар силос уґуутугар үлэлээтилэр.

Кинилэр С. С. Наумов салалтатынан икки күн устата илиилэрин араарбакка көмөлөстүлэр.

В. МАКАРОВ

x x x

«Сельхозтехника» холбоһугун үлэһиттэрэ «Чурапчы» совхоз Сылаҥнааҕы отделениетыгар үс күн устата субуотунньуктаатылар.

Уон үс туруу үлэһит, биир автомашина 150-ча тонна сүмэһиннээх аһылыгы бэлэмнээн шефтээхтэригэр туттардылар.

Д. СИВЦЕВ.

x x x

Аэропорт үлэһиттэрэ оробуулэрин кэмигэр Субуруускай аатынан совхоз Хатылытааҕы отделениетыгар сүөһү аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ субуотунньуктаатылар.

Кинилэр икки күн устата 10 тонна сүмэһиннээх аһылыгы бэлэмнээтилэр.

В. СЛЕПЦОВ.

Айылҕаны космическай үөрэтии

АЗЕРБАЙДЖАНСКАЙ ССР, Айылҕа ресурсаларын космическай чинчийии института — республика Наукаларын академиятын систематыгар саамай эдэр учреждение. Институт Сир искусственнай артыстараттан ылыллар информацияларын туһаныыны үөрэтэр үлэһиттэри холбуур.

Билигин орбитальнай техника метеорологияҕа, тыа хаһаайыстыбатыгар, океанологияҕа, геологияҕа «үлэлиир». Саҥа научнай учреждение хлопчатник үүнүүтүн билгэлиир, Улахан Кавказ сиртэн хостонор баайдарын разведкалааһын кэскиллэрин быһаарар, о.д.а. кыаҕы биэрэр средстволары уонна методиканы ырытан оҥордо.

Институт коллектива билигин котор лабораторияны айымнын дьарыктанар. «Природа» диэн поденутниковай научнай-чинчийэр комплекс бэрээбалана сылдьар. Кини почваны, үүнээйи тарҕаныытын, сир аннын байбылы үөрэтэргэ аналлаах.

СИИМОККА: дизайнердар Э. Погосов (хаҥас) уонна Ф. Алекперов комплекс бырайыыгар үлэлииллэр.

О. Литвин фотота. ССТА фотохрониката.

БИИРДИИЛЭЭН КИЧЭЙЭН СҮҮМЭРДЭЭН

Партийнай олох

Анатолий Афанасьев уонна Петр Кривошапкин коммунальнай предприятиелар уонна тупсарыы оҥоруу комбинатыгар рабочайдаабыттара хайыы-үйэ ыраатта. Анатолий бастаан араас үлэлэргэ сылдьыбыта, онтон механизатор идэтин ыларга баһаарынан коллективнай дьаһалыныҥ тракторист курстарын бүтэрбитэ. Кини билигин идэтинэн үлэлиир, коллектив биир бастыҥ чилиэнинэ буолбута, ааттанар. Оттон Петр дэгиттэр механизатор: тракторист этэ, билигин шофер идэтин баһылаата.

—Афанасьевтаах Кривошапкин биһиги эрэлбит, тоһугу үлэһиттэрбит,— диир комбинат начальнига В. А. Макаров.

Бастыҥ эдэр рабочайдар быйыл Коммунистическай партия чилиэнигэр кандидатынан ылыллыбыттара.

Карл Маркс аатынан совхозка старшай электромеханигынан үлэлиир Н. А. Пинигини дьоно-сэргэтэ үчүгэйдик билэллэр. Бу үрдүк квалификациялаах инженер-электрик тыа сиригэр электрооборудованиены [illegible], кэдьүүстээхтик туһаныыга элбэх сыратын биэрэр. Кини сүрүн үлэтин таһынан оттугэр совхоз кини аппаратын профсоюзнай комитетын чилиэнэ, гражданскай оборона штабын начальнигын баһылаан, тыынан үгүс өрүттээх үлэни ыытыһар.

Бииргэ үлэлиир табаарыстара, коммунистар быйыл Иван Андреевичка үрдүк итэҕэли оҥордулар: кини элбэх ааттаах ленинскэй партия кэккэтигэр ылылынна. Дьоҥурдаах үүнэн иһэр специалиһы итини өссө элбэххэ эбээһинистиир.

Бу совхоз партийнай тэрилтэтэ питилиэтэк тэрдүс сылыгар өссө икки бастыҥ эдэр производственниктан үүнээ—ССКП чилиэнигэр кандидаттарынан маһыыныстар Светлана Артемьева уонна Светлана Гуляева ылыллыбыттар.

Зинаида Новгородова орто оскуоланы бүтэриэҕиттэн «Чурапчы» совхоз Кылаакытааҕы отделениетыгар «Арыы» комсомольскай-молодежнай фермаҕа маһыыныстыыр. Кини биллиитин куруутун үрдэтиннэр: сыл ахсын куруһуокка үөрэнэр, элбэх үүс-ураан литератураны аахар. Кини производствоҕа өссө улахан туһаны баран үөрэххэ киирэн тыа хаһаайыстыбатын специалиһын идэтин ылар баҕалаах. Бастыҥ маһыыныстары, активнай комсомоллары совхоз партийнай тэрилтэтэ ССКП чилиэнигэр кандидатынан биир сананан ылыта.

Ити эдэр сүрүһүттарга тэҥнээтэххэ Дмитрий Соболев олох уонна үлэ билиитин улахан оскуолатын барбыт киһи. Кини эдэр сааһыттан колхоз, онтон совхоз производствотыгар иһитин араҥыбакка үлэлээбитэ. Онтон салгыы Якутскайдааҕы тыа хаһаайыстыбатын техникумугар үөрэнэн агроном идэтин ылбыта. Дойдутугар тахсан Субуруускай аатынан совхоз Садовьевтааҕы отделениетыгар хонуу бригадиринэн үлэлээтэ. Быйыл сааһ кини ССКП кэккэтигэр ылылынна уонна салайар хаһаайыстыбаннай үлэҕэ— отделение управляющайын дуоһунаһыгар оро таһаарылынна.

Ити курдук оройуон партийнай тэрилтэлэрэ ССКП XXV съеһин кэрдэбүлэригэр сол түбэһиннэрэн, бастыҥ рабочайдары, норуот хаһаайыстыбатын специалистарын кичэллээхтик биирдиилээн сүүмэрдээн партия кэккэтин хаҥаталлар.

И. ФИЛИППОВ,
ССКП райкомун инструктора.

УС ЧААС ИҺИГЭР КВАРТИРА

Приморскай кыраайга Ярославскайдааҕы тыа сирин тутуутун комбинатыҥ конвейерыттан үстүү чаас ахсын үстүү хостоох квартира толору комплекта түһэр.

Манна салаанньэларга анаан пиилини, оройуоннар кииннэригэр анаан элбах квартиралаах дьиэлэри сэлээнниилэр. Комбинат коллектива РСФСР Тыа сирин тутуутугар министерствотын предприятиеларыттан бастакынан бүтүн хос кээмэйдээх некээһэ панелын оҥоруу баһылаата.

(ССТА).

АРАМААТТААХ АРЫЫ ИНДУСТРИЯТА

МОЛДАВСКАЙ ССР. «Кантемирскайдааҕы арамааттаах културалары үүннэрэр «Молдэфиро-совхозтарын» агропромышленнай холбоһуга арамааттаах плантацияларыгар розаны уонна лаванданы хомуйуу үгэннэн барар. Холбоһук Вишневскайдааҕы эфирдээх арамааттаах заводка күн ахсын 60 тонната ордук сибэккини ыыталлар.

Предприятие быйылгы сезоҥҥа үчүгэйдик бэлэмнэннэ. Холбоһук биэс совхозтарыгар барыларыгар үлэ биир кэлим график быһыытынан ыытыллар.

Холбоһук коллектива государствоҕа 28 тонна эфирнэй арыыны атыылыырга эбээһинэстибэ ылынныта. Ол сыаналаах бородууксуйаны парфюмернай, фармацевтическай уонна аһылык промышленноһын предприятиелара ылыахтара.

Снимокка: «Капаклийскай» совхоз плантациятыгар розаны хомуйуу үгэнигэр.

М. Потырнин фотота. ССТА фотохроникэта.

Аналлаах базаны тэриниэххэ

Специалист этии киллэрэр

Оройуонҥа ходуһаларга, баһыыналарга минеральнай уоҕурдуулары туттуу иһигэр иһэр. Тохсус пятилетка усталыгар 2000 гектар баһыынаҕа уоҕурдуу туустара туттуллубут буоллахтарына, онус пятилеткаҕа сыл ахсын иккилии тыһыынча гектар уоҕурдуллуо. Итини таһы уоҕурдуулары ходуһаҕа туһаныы эмиэ улаатан иһэр.

Онон биһиги уталытыллыбат соруктарбытынан бу үлэҕэ базаны тэриниини уонна идэтиини, кэдьүүһү үрдэтии буолаллар. Сааскыҥ хастыы да тыһыынча тонна минеральнай уоҕурдуулар тиэллэн кэлэллэр. Ону барытын туттуохха диэри үчүгэйдик харайарга механизированнай ыскылааттары тутуохха наада. Билигин итиниэн ыскылаат хаана да суох. Сыччах Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хонтоҕотугар Быыл чарангга кыра сарай, Субуруускай Халытыгар алдьанан туһата аччаабыт үс эргэрдэх эргэ сарай. Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуун-нааҕы отделениетыгар тутуҥа таҥсыбатох тыһыынчалаах хотон бааллар. Итиннэҥ атын сирдэргэ уоҕурдуу туустарын аһаҕас халлаан анныгар эбэтэр эргэ хотоннорго, атох торго харайа сытыабыт. Ол сөдүлүгэр элбэх минеральнай уоҕурдуулар буортубуоллаллар, улахан хоромньу тахсар. Син итэх, хомуоктаах уоҕурдуулары ходуһаҕа, баһыынаҕа киллэриттэн сүөһү сүһүрэр даҕаны. Быйыл Карл Маркс аатынан совхоз кыһыгын куттана быһыыт туустарын киллэртэрбэтэ.

Уоҕурдуу туустара хас да суол көрүҥнээхтэр. Кинилэри агрохимия этар сотторунан сыһыаннаах кэрэн холбуу булкуйан туһаныллыахтаах. Оттон билигин механизация суоҕуттан уоҕурдуулары биирдии эрэ көрүҥнэринэн туһанан олоробут. Ол, биллэн турар, кэдьүүһэ кыра. Типовой ыскылааттарга холбуу булкуйар агрегат баар буолар, онон үлэ лаппа чэпчиир уонна сүдүргүтүйэр. Быйыл туустара туһаныллалларыгар кураанах уонна мөлкүн буолуохтаахтар. Билигиҥҥи совхозтарга таһыырбыт уоҕурдуулары бычыым күүһүнэн сүлүүрбэтэр, ардыгар ДТ-75 трактор түсүмиттэриттэн үлэ [illegible] кыра кыраҕа [illegible] аналлаах агрегат [illegible]. Ити барыта үлэни мөлтөтөр, эбии оресхуоттары үөскэтэр, туус почвааны уоҕурдар дьоҕура намтатар.

Таһаа, сүөһүлэри— эмиэ сыралаах үлэлээр. Бииргэ үксүн онон даҕаны ыйаабыт уоҕурдуулары сүөһүү өхсүбакка таһыгастаах масыыналара тот-торүттаары сүүрдүү элбэхтии таһаараллар. Бу итэҕэс, эппиэт курдук, аналлаах механизированнай ыскылааттары тутан үлэҕэ киллэрдэххэ эрэ бүтэһистээхтик туоратыллыахтаах.

Биһиги санаабытыгар, ыскылааттары уонна сарайдары хас совхоз, отделение ахсын тутар буортулаах уонна хороммулаах. Кинилэри оройуонҥа 3—4 сиргэ киининэн тутар ордук буолуо этэ. Хатыбыр, Чурапчыга, Мындаҕаайыга, Хадаарга уонна Бахаҕаахта.

Кини, саамай иннэ ыскылаат «Чурапчы» сэлээнниитигэр тутуллуон сөптөөх. Тоҕо диэтэххэ, оройуон үөһээ ыһыытын 45—46 бырыһыына Чурапчыга акса чугаһыгар баар, онтон ходуһа түөрт тыһыынчаттан биирэ эмиэ оройуон кииниттэн 20—25 км тэһиинэ сытар. Оччоҕо уоҕурдуулары оппо-маһыы түбэһиэх сүөҕэһиинэ тахсуоҕа. Алларааҕы Эбэтэахтааҕы кыһыпаахтаах туустары тиэйэн бүтэрэн баран, автоколонна автокараа бэтыһыннарыллаах Хадаар уонна Бахаҕаах ыскылааттарыгар айанныах этэ.

Кини ыскылаат кээмэйэ 2 тыһ. тоннаттан итэҕэһэ суох буолара наада. Ыскылаакка таһыырбыт туустары кээнкэлиир, ходуһаҕа киллэрэргэ анаан уоҕурдуулары соттооҕ сыһыаннаах бульуйар стационарнай агрегаттар баар буолуохтаахтар. Ыскылаат барыл үлэлэрэ толору механизацияламмыах буолаллара хаачтыллыахтаах.

Үгүс уоҕурдуу Амма өрүһүнэн кэлэринэн киһиг улахан ыскылаат Мындаҕаайыга тутуллара наада.

Минеральнай уоҕурдуулары 3—4 сиргэ киининэн көрүү-харайыы кинилэр кэрэтүүлэрин лаппа ачыатыа уонна таһымын тиэйиигэ оресхуоттары улаханнык сарбыйыа этэ, баһаар туустарын туһаныы кэдьүүһэ биллэрдик үрдүөҕэ. Онон бу боппуруоһу райсовет исполкома анаан-минаан дьүүллэһэр уонна олохтоохтук быһаара наадалаах.

Чурапчы уонна Мындаҕаайы ыскылааттарын быраайектарын - сметаларын Тыа хаһаайыстыбатын министерствотыгар туруорсан 1980 сылга оҥотторору ситиһиэххэ. Ыскылааты тутуу генеральнай подрядчигынан «Якутсельхозстрой» ТМУ-га, онтон ыскылаат механизациятын монтажтааһыныгар субподрядчигынан «Сельхозтехника» ПМК-тыа туһаларыгар табыгастаах. Бу ыскылааттар оройуон совхозтарын икки ардыларынааҕы хаһаайыстыбаннай тутуулары буолуохтаахтар. Оттон Хадаар уонна Бахаҕаахтааҕы ыскылааттарын тутуу бааһнаах совхозтар хаһаайыстыбаннай ыһыыдарынан кэлэр сылга тутаалларын ситиһиэххэ.

Быйылгы туустара—ходуһа уонна баһыына үүнүүлэрин биллэрдик үрдэтиилэр. Онон бу салааҕа аналлаах базаны тэриниибэрэ кэлэр [illegible].

В. ЕРМОЛАЕВ,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агронома.

ССКП аграрнай политиката олоххо киирэр ●

ОРТО СҮҺҮӨХ КАДРДАР

Стратегическай соругу— дойдуну аһылык-үүлүнэн уонна тыа хаһаайыстыбатын сырьетунан эрэллээхтик хааччыйыыны быһаарарыгар партия тыа хаһаайыстыбатын материальнай-техническай базатын барыл дьаһаллэрынан бөҕөргөтүү, сир оҥоһуутун уонна сүөһү иитиитин кэдьүүһүн үрдэтии хайыысхатын утумнаахтык тутуһар. Онон сибээстээн кадрдары, чуолаан специалистары, орто сүһүөх салайааччылары кытары үлэ уратыта суолталанна. Кинилэр тыа сиригэр производственнай процесстары быһаччы салайаллар, коллективтары киһээччилэринэн буолаллар, массаны быһаачары уонна эбээһинэстиибэлэри ситиһиилээхтик толорууга туһаллар.

КЭННИКИ сылларга тыа хаһаайыстыбатын идэлээх кадрдарынан бөҕөргөтүүгэ биһиэхэ элбах оҥоһулунна. Ол гынан баран проблема орто итинэн алын сүһүөхтэргэ билигин даҕаны сытыытык турар, отделениелар, бригадалар, фермалар салайааччыларын баламнаһыйа олох көрдөбүлүттэн халлан иһэр.

Ол иһин партия XXV съеһин кэнниттэн ССКП Киин Комитета тыа сирин кадрдарынан бөҕөргөтүүгэ кытары сибээстээх кэккэ боппуруостары көрдө. Бу проблеманы быһаарыыга ССКП КК уонна ССРС Министрдарын Советын «Тыа хаһаайыстыбатын специалистара отделениелар, бригадалар, фермалар уонна атын орто сүһүөх подразделениелар салайааччыларынан үлэлии барыыларын көҕүлүүр эбии дьаһаллар тустарынан» иитэннэ сөторуутааҕыта ылыллыбыт «РСФСР Хара буора суох зоната тыа хаһаайыстыбатыгар кадрдары олохсутууга эбии дьаһаллар тустарынан» Уураахтара улахан суолталаахтар.

Билигин тыа сиригэр 2 мөлүйүөн специалистар, ол иһигэр 780 тыһ. үрдүк идэлээхтэр үлэлииллэр. Биирдии совхозка ортотунан 33, колхозка 19 специалист - тиксэр. Билэр-көрөр, опыттаах дьон, кинилэр, хаһыыларар, бэ салаа [illegible] туһа да боппуруостары таба уонна түргэнник быһаарар дьоҕурдаахтар.

КАДРДАРЫ кытары үлэҕэ киһи үөрэниэх опыта Ростовскай уобалас хаһаайыстыбаларыгар муннуулунна. Манна барыл колхоздары уонна совхоздары үрдүк итиэннэ орто тыа хаһаайыстыбаннай үөрэхтээх специалистар салайаллар. Хас биирдии хаһаайыстыбаҕа ортотунан 36-лыы дипломнаах агрономнар, зоотехниктар, инженердэр, экономистар үлэлииллэр. Отделениелары, бригадалары кадрдарынан бөҕөргөтүүгэ биллэр-көстөр хамсааһын тахыста. Ити подразделениеларга 1971 сыллааҕыга 1600 специалистар үлэлээбит эбит буоллахтарына, билигин кинилэр ахсааннара икки төгүл элбээтэ. Ону таһынан производствоҕа бэйэлэрин үчүгэйдик көрдөрбүт 700 орто сүһүөх практик салайааччылар вуздарга уонна техникумнарга үөрэнэ сылдьаллар.

Кировскай уобаласка партия Котельничскай райкома кадр проблематын улахан ааттааххыттык быһаарар. Манна массабай идэлээх кадрдары, ону тэҥэ бригадьыырдары, отделениелар управляющайдарын, фермалар сэбиэдиссэйдэрин, атын салайааччылары үөрэхтээһин биир кэлим системата ыытыллан оҥоһулунна. Оройуонга бастаан иһэр колхоздар уонна совхоздар баазаларыгар бастыҥ опыт оскуолалара тэриллиннилэр, специалистар стажировканы бараллар. Тыа хаһаайыстыбаннай баһылык университеттара үлэлииллэр. Кинилэр салайар үлэһиттэр киэҥ эргимтэлэригэр аналлаах.

ҮЧҮГЭЙ тэрийээччилэр, билэрин курдук, практическай үлэттэн үүнэн тахсаллар. Ол гынан баран ону сааланабыла не хоһоонугар [illegible] хаһаарар ыраахан. Ити ордук фермаларга уонна бирисэдэлары сыһыыннаах. Оттон дойду вуздара уонна техникумнара сыл ахсын тыа хаһаайыстыбатыгар 200 тыһ. дипломнаах специа-

Тыа сиригэр тутууга—болҕомтону!

ХААЛЫЫТТАН ТАХСЫБАТАХ САЛАА

ССКП XXV съеһа, партия Киин Комитетын от ыйынааҕы (1978 с.) Пленума тыа сиригэр капитальнай тутуу оҥоһуутун кыаҕын кэҥэтиигэ, хаачыстыбатын тупсарыыга улахан сорудахтары туруорбуттара, бу үлэни социальнай проблемалары быһаарыыга сүҥкэн суолталаах сүһүөх быһыытынан ааҕыллыбыттара.

Хомойуох иһин, биһиги оройуоммутугар партия ити ыйыыта молтохтук олоххо киллэриллэр диирги тиийбэт.

Онус пятилетка аасыт үс сылларыгар биир да совхоз тутууга былаанын толорботоҕо. Быйыл совхоздар барыта 647 тыһ. солк., ол иһигэр 440 тыһ. солк. тутар-таҥар үлэлэри ыытар былааннаахтар. Сатон сыл бастакы аҥарыгар баара-суоҕа 159 тыһ. солк. тутуу ыытыллан былаан 24,5 эрэ бырыһыана толорулунна, ол иһигэр 83 тыһ. солк. эрэ тутар-таҥар үлэ оҥоһулунна. Биир да объект үлэҕэ киллэриллибэтэ, үгүс былааннаах тутуулар саҕаламмакка да хааллылар. Онон пятилетка төрдүс сылынааҕы былаана эмиэ тохтор куттала киллэриилинэ.

Капитальнай тутуунан Карл Маркс аатынан совхоз (директор Васильев Е. Е., старшай прораб Поповицын С. Г.) ордук сэл-тэхтик дьарыктанар. Дьиҥинэн, бу хаһаайыстыба тутууну киэҥник ыытар кыахтаах, онно сөптөөх специалистардаах, техникалаах, үлэһит илиилээх. Ол үрдүнэн манна сыл ахсын үлэ үчүгэйдээбэт. Бахсыга 350 сүөһү киирэр комплекса тутуллан иһэн ситэриллибэккэ быраҕылынна. Болугур отделениетыгар тыһыынчалаах хотоҥҥо үүт блогун тутуу саҕаламмыта биэс сылыттан барда эрээри быйыл даҕаны үлэҕэ киллэриллибэт.

Бу хаһаайыстыба 1979 сылга баара-суоҕа 105 тыһ. солк. тутар-таҥар үлэни ыытыллахтааҕар биир старшай прорабтаах, үс маастардаах, биир аналлаах суот-ахсаан үлэһитин тутан олорор. Ити үрдүнэн манна үлэҕэ эппиэтинэс, көрдөбүл адьаһын молтох. Бэрт айдаан, норуоһуу мунуннан быйыл бу совхоз сыл аҥарынааҕы капитальнай тутууга отчуотун биэрдэ эрэ, ону даҕаны ситэтэ суох түһэрдэ. Инженерин ... дааргытын, кыһамньыта суохтук үлэлээһини тулуйуллуо сатаммат.

Оройуон биир эдэр хаһаайыстыбата—«Чуранчы» совхоз тутуутун сөптөөх былаана-сметата суох бастаттах ыытар. Сылаҕынар Бээ учаастагар 200 сүөһү киирэр хотону аналлаах чертеһа, сметата суох саҕалаан, хаачыстыбата суох түннүктэрэ тохтотуллан турар. Кытааннах Намытыгар эмиэ итинник, хаһаайыстыбаннай ыыгынаан 200 сүөһүгэ саҥа хотон тутуллан эрэр. Совхоз салалтата кэлэр оттугэр капитальнай тутууга сыһыанын тосту уларытара, эппиэтинэһи үрдэтэрэ наада.

Объектары наһаа сыһан-соһон, уһатан, сөптөөх хаачыстыбата суох тутуу чахчылара Эрилик Эристиин аатынан совхозка эмиэ баалар. Холобур, Хоптоҕого 350 сүөһү турар хотоно тутуллубута хас да сыл буолла гынан баран быйыл даҕаны ситэриллэрэ саарбах.

Субуруускай аатынан совхоз сыл ахсын хортуоппуй сиэрэ суох намыһах үүнүүтүн ылар, онтутатын даҕаны сиэмэҕэ кыайан уурумнаха эт-бэхтии сытыйар-ымытар. Ол үрдүнэн быйыл бу хаһаайыстыбаҕа 500 тонналаах картофелехранилище тутуута көрүллүбүтэ күн бүгүнүгэр диэри саҕалана илик.

Совхозтарга капитальнай тутуу саамай хаалыылаах учаһа, билигин турругунан көрөр буоллахха, оҕоругар оҥуттүө да суох курдук салааҕа кубулуйан эрэр. Ол иһин былырыын бэс ыйыгар ССКП райкомун бюрота бу боппуруоска аналлаах уураахта ылбыта. Онтон ыла сыллар ордук бириэмэ ааста. Хомойуох иһин, балаһыанньа тупсан биэрбэт. Совхоздар директордара, партийнай тэрилтэлэрэ, туһааннаах специалистара ити уурааҕы толоруута бөччүмнээҕи сиэрэ кииртэр. Дьиҥинэн, былааннар улахана суохтар, толоруллар кыахтаахтар. Дьыала тэрийии мөлтөҕөр, эппиэтинэс, ирдэбил намыһаҕар сытар. Партия Киин Комитета тыа сиригэр капитальнай тутуу хаалан иһэрэ биир үксүн совхоздар тутуу үлэтин үс гыммыт биирэттэн ордугун хаһаайыстыбаннай ыамынан ыыталларыттан тахсарын, ол тутуу хаачыстыбатын намтатарын, болдьоҕун уһатарын, сыанатын ыаратарын ыйбыта. Бу итэҕэс биһиэхэ күн бүгүнүгэр диэри салҕанан тэхсэ турар.

Ордук кыайан быһаарыллыбатах, уһун кэмигэр кыахтаммыт боппуруоһунан хотоннор быраҕыллыылара буолар. 1960 сылтан оройуоҥҥа бодоҕ кээмэйдээх, ирыттаах муосталаах хотоннор тутуулара ыытыллыбыта. Кэнники сылларга бу быраҕылык биһиги усулуобуйабытыгар табыгаһа суох оруттэрдээҕэ көһүннэ. Итинник үгүс хотоннор сыл ахсын буомнара кыайан ыраастаммакка улам эргэрэн, эбэх эбии үлэлэрэ эрэйэр буолан иһэллэр. Дьэ ол иһин буолуо, быйыл саас «Саҥа олох» хаһыатка эстарач Б. Г. Тытыгынаев икки эргэттэх хотоннор эргиллэргэ этии киллэрэр суруга бэчээттэммитэ. Билигин наһаа улахан, болдьох хотоннору тутуу бара турар, хистыы да сыл тутуллан баран ситэриллибэтэх, быраҕыллыбыт да көрпөт объектар ахсааннара эбэн иһэр. Мин санаабар, хотоннор быраҕылыктарын олохтоохтук быһаарар, тутууну бэрээдэктиир бириэмэ кэллэ. Этэргэ дылы, биир сарэ 150—200 сүөһү киирэр икки эргэттэх 3—4 хотонун да тутар уонна оторуу биир хотоҥҥо, биир корпуска киллэрэр тоҕо сатаммат?

Быһата, совхоздарга капитальнай тутууну бэрээдэктииргэ, бу үлэ тэтимин түргэтэтэргэ, хаачыстыбатын тупсарарга бириэмэ уолдьаста. Бу—олох көрдөбүлэ.

П. КОРЯКИН,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетын тутууга инженерэ.

ЫНАҔЫ СИЭМЭЛЭЭҺИҤҤЭ СЫҺЫАН ТОСТУ ТУПСАРЫЛЛЫАХТААХ

— Специалист трибуната —

Оройуон ынаҕы искусственнай сиэмэлээһин графигын 502 ыбатын сиппэккэ иһэр, эбэтэр ынах 59,1 эрэ бырыһыана сиэмэлэннэ. Графигы Эрилик Эристиин аатынан совхоз 222, Карл Маркс аатынан совхоз 204, Субуруускай аатынан совхоз 102 ынаҕынан тиийбэккэ иһэллэр.

Ити үрдүнэн ыытыллыбыт үлэ түмүгэ чуолкайдык биллибэт. 1440 ынахха ректальнай көрүү барыахтааҕыттан сирчах 363-кэ эрэ ыытылынна. Субуруускай аатынан совхозка 167 ынахтан 22-тэ көрүлүннэ. Карл Маркс аатынан, Эрилик Эристиин аатынан совхозтарга харгыстын син биир итинник. Онтон «Чуранчыга» бу үлэ олох да саҕалана илик.

Бэс уонна ыам ыйдара ынаҕы сиэмэлээһиҥҥэ ударнай ыйдарынан биллэриллибиттэрэ. Осеменатордар икки болоҕунэн—200-тэн тахса уонна 200-кэ диэри сиэмэлиэхтээхтэргэ араҕаллар—куоталаһыахтаахтар этэ. I болоххо Карл Маркс аатынан совхоз Мугудайдааҕы отделениетын техник-осеменатора А. А. Слепцова бастаата. Манна атын миэстэлэр ананматылар. Онтон II болоххо эмиэ ити совхозтан Одьулуун осеменатордара М. Н. Туралтасова бастаата, Т. Т. Капитонова иккис буолла. Үһүс миэстэҕэ П. О. Дмитриева (Эрилик Эристиин) тахсыта.

Онтон хаалыылаахтарбыт элбэхтэр. Оройуон 34 осеменаторыттан графиктарын 9 эрэ киһи тутуһан иһэллэр, ол иһигэр Карл Маркс аатынан совхозка 11-тэн түөрдэ, Эриликкэ 8-тан үһэ, Субуруускайга 6-тан, «Чуранчы» совхозка 9-тан сирчах биирдиилэрэ.

Итинник мөлтөх көрдөрүүлэргэ тиэрдибит биричиинэ биир—сүөһү иитиитин кэскилин түһүүр бу дьоһуннаах үлэҕэ сөптөөх суолта биэрбэттэр.

Бииринэн, оройуоҥҥа 22 сиэмэлиир пуун үлэлиэхтээҕиттэн билигин Карл Маркс аатынан совхозка 4, Субуруускайга 2, Эриликкэ 1 эрэ пуун үлэлиир усулуобуйалаахтар. Онтон совхоздарбыт атын тарийэр кыахтара суох диэн эмиэ ким этиэҕэй?

Иккиһинэн, кадр тиийбэт буолан Эрилик Эристиин аатынан совхоз осеменаторынан анал үөрэҕэ суох киһини үлэлэтэн эрэр. «Чуранчы» совхозка үөрэхтээх барбыт А. К. Матвеева онтугар киһи анаммата, Субуруускайга ыалдьыбыт осеменаторга сыһыарыллыбыт ынахтар илиититтэн илиигэ көһөрүллэ сылдьаллар. Балаһыанньа итинник үрдүнэн осеменатордары үөрэтэргэ быһаарыылаах үлэ ыытыллыбат.

Үсүһүнэн, осеменатордартан үгүстэрэ—саҥа үлэһиттэр. Онтон совхоздар специалистара кинилэргэ болҕомтолорун уурбаттар, сүбэ-ама биэрбэттэр, үлэлэрин хонтуруоллаабаттар. Холобур, сотору-таары Дириҥҥэ осеменатордар конкурстара ыытыллыбыта. Онно совхоздар салалталара осеменатордартан ахсааннаахтарын ыытыахтаабыттара. Кадрдар билиилэрин, маастарыстыбаларын үрдэтиигэ итинник сыһыан түмүгэр бу үлэ туох да эппиэтинэһэ суох ыытыллан иһэр, инструкцияны кэһиилэр үгэскэ кубулуйан эрэллэр. Холобур, осеменатордарбыт документациялара сатаан чуолкайдык толорбототторуттан түмүгэр оройуоҥҥа 3559 ынах төрөөбүтүттэн 1364 эрэ ньирэй ылыллыбытын курдук көрдөрүллэ сылдьар.

Түмүктээн этэххэ, ынаҕы искусственнай сиэмэлээһин базатын сылын бөҕөргөтүүнэн, кадрдары билиилээхтик үөрэтэринэн, кинилэр маастарыстыбаларын үрдэтиинэн, үлэлэрин хонтуруоллааһынын күннээҕи дьарыктарын совхоздар салайааччылара, сүөһү иитиитин специалистарыттан ордук кыттааччылар көрдөбүлэх тустаах. Бу дьаһалы суолталаах үлэҕэ сыһыан оччоҕо эрэ тупсарыллыаҕа. Онтон ону тосту тупсарыы совхоздар экономикаларын кыттааннахтык модьуйар.

А. ЗАХАРОВА,
искусственнай сиэмэлээһиҥҥэ старшай инспектор.

Куорат өрүс уҥуор хардыылыыр

ВОЛОГОДСКАЙ УОБАЛАС. Металлурдар уонна химиктэр куораттарыгар Череповецка Шексна өрүһү туорар километр кэриҥэ уһуннаах муостаны (снимокка) тутуу бүтэриллээн эрэр. Киин үлэҕэ киирдэҕинэ эрэ куорат хаҥас кытыллааҕы кэрэ көстүүлээх ... дьиэлэри тутуу саҕаланыаҕа.

С. МЕТЕЛИЦА фотота. ССТА фотохрониката.

листары биэрэллэр. Олор колхоздар итиэннэ совхоздар кыһыл көмүс фондаларынан буолаллар эрээри производство опыттаах технологтарынан уонна тэрийээччилэринэн буолуохтарыгар диэри күннээҕи көмөҕө наадыйаллар.

Тульскай уобалас Новомосковскай оройуонунааҕы Ленин аатынан совхоз быраабылыйаныата итиэннэ партийнай тэрилтэтэ эдэр кадрдарга кыһамньылаахтык кэмэлэһэллэр, кинилэри үлэҕэ айымньылаахтык сыһыаннаһалларга, сатабыллаах, бастыҥы айдуургэ иитэллэр. Хаһаайыстыба сүүстэн тахса специалистара барыы теоретическай семинардарга дьарыктаналлар, кинилэргэ анаан научнай-практическай конференциялар ыытыллаллар. Специалистар, подразделениелар салайааччылара үс сылга биирдэ аттестацияны бараллар.

Уһунук үлэлээбит, ол гынан баран байылорин бириэмэлэригэр аналлаах үөрэҕи ылбатах практик салайааччылар тустарынан ахтар эмиэ наада. Сороҕор буоларын курдук, кинилэри уурата охсорго тиэтэйии сыыһа быһыы. Ветераннары саҥа билиилэри баһылларга ис-иһиттэн дьулуһар гына иитиэххэ наада. Үгүстэрэ билигин, сиппит-хоппут саастарыгар, даҕаны учебник үрдүгэр түспүтүнэн баар хайтуу илиитэр. Бу отдорго Пермскэй уобалас партийнай уонна хаһаайыстыбаннай органнара үтүөнү оҥороллор. «Уралец» совхоз техническэй базатыгар байылорин идэлэрин 200 практиктар үрдэтэллэр, онтон 400 киһи техникумнар итиэннэ вуздар кэтэхтэн отделениеларыгар үөрэнэллэр. Производственнай подразделениелар 170 практик салайааччылара Свердловскайга уонна Пермгэ уобаластааҕы оскуолалары бүтэрбиттэрэ.

Ол гынан баран, биллэрин курдук, специалистар, производство алын сүһүөҕүн командирдара ситиһиилээхтик үлэлээһиннэрэ билиилэрин таһымыттан эрэ тутулуктаах буолбатах. Кадрдары олохсутар, кинилэр күүстэрин уонна сатабылларын толору биэрэн үлэлииллэрин туһугар дьиҥнээхтик толкуйдуур колхоздарга итиэннэ совхоздарга болҕомто, үөрэҕи торийкиин эрдэ специалистар кинилэргэ наадыйаллар, кинилэр үлэлииллэр, олорор уонна сынньанар усулуобуйаларын тэрийиигэ туһаайыллаллар. Итинник хаһаайыстыбалар производствоны сайыннарарга, киин кэдьүүһүн үрдэтэргэ кыһаналларын тэҥэ, дьарыгынан уонна сынньалаҥ олохторун культуратын үрдэтиигэ туох кыһалларын барытын оҥороллор. Новгородскай уобалас Боровичскай оройуонугар курдук, специалистарга тупсаҕай, олорорго ордук табыгастаах саҥа дьиэлэри туталлар, эргэлиинэн, транспортунан, эмиэтэ томунан хаачыйыы сэтиитин кэҥэтиигэ үбү харыстаабаттар. Онтук хаһаайыстыбалартан, быраабыла курдук, кадрдар куораттарга көспөттөр, сиргэ дуҕаһаларынан тардысталлар, айымньылаахтык үлэлииллэр.

Тыа хаһаайыстыбатын сайдыытын билиҥҥи сүһүөх кэмигэр салайааччылар тупсаран тутуу, дьиэни-уоту, культура уонна олох-дьаһах усулуобуйаларын тупсарыы дьаалатыгар партийнай, советскай, профсоюзнай тэрилтэлэр уонна хаһаайыстыбаннай органнар болҕомтолорун тосту оҕуннэриилэрин олох бэйэтэ модьуйар. «Бүгүн,—диэбитэ табаарыс Л. И. Брежнев ССКП КК от ыйынааҕы (1978 с.) Пленумугар,—боппуруос мантан эрэ туруохтаах: тыа сирин үлэһиттэрин дьиэҕэ-уокка, олох-дьаһахха наадыйыыларын, үгүмүр культурнай көрдөбүллэрин толорор туһугар хаһаайыстыбалар салайааччылара, партийнай комитеттар, советскай уонна профсоюзнай органнар производство сайдыытыгар кыһаналларыттан итэҕэһэ суох кыһаныах тустаахтар».

Тыа хаһаайыстыбатын производствотын культураны, үлэ, олох-дьаһах, киһи киһиэхэ сыһыанын, кадрдары—тыа сиригэр научнай-техническэй прогреһы киллэрээччилэри—ыытары болҕомтолоохтук үлэлиир курдук саамай киэҥ айдабулаах культураны ыытары холбоон партия биһиги дьоһун суолталаах сорукпут быһыытынан көрөр.

В. АЛЕКСЕЕВ,
историческай наука кандидата,
«Правда» пресс-бюрота.

Юбилейнай пятилетка: айар-тутар үлэ эстафетата

САХА СИРИН УОТТАРА

Оловгоро дьэн хайа үрөһэр тутулла турар балтараа километр усталаах таас быһыт икки-үс сыл иннигэр Становой сис хайа хотоолорунан аһан киинньиэн иһилэлибит муораһы үөскэтэр ыйаҕа биэриэҕэ. Киин уута тутуллууга ССКП XXV съеһинэн көрүллүбүт Нерюнгритааҕы ГРЭС технологическай наадыйыытын хааччыйыаҕа. Ити электростанция Аччыгый БАМ уонна Саха сирин Соҕуруу өттүнээҕи территориальнай-производственнай комплекс энергетическэй сүрэҕинэн буолуоҕа. Станция бастакы агрегата промышленнай тогу холор пятилетка саҕаланыытыгар биэриэҕэ.

Саха сирэ — дойду саамай хотугу автономнай республиката — кэлиилэ электрофикациялааһынынан кыраайыһан буолар. Билигин биһиги саамай үһүк даҕаны сирдэргэ Ильич лаампата умайбат биир да нэһилиэнньэлээх пуунк суох.

Саха сиригэр бастакы электростанция отутус сылларга тутуллубута. Үйэ аҥарын аннараа өттүгэр ССРС Үлэҕэ уонна оборонаҕа совета Алдан кыһыл көмүс промышленностаах оройуонун сайыннарыыга айбах суумалаах үбү көрбүтэ. Ол атын объектары сэргэ улахана суох дизельнэй электростанцияны тутар ыйаҕы биэрбитэ. Киин дрэгалары үлэлэппитэ, горняктар Незаметнай куораттарын — билиҥҥи индустриальнай Алданы — сырдаппыта. Оттон бастакы пятилетка бүтүүтүгэр тепловой электростанцияны тутуу саҕаламмыта. Киин хаста даҕаны кэҥэтиллибитэ уонна билиҥҥи автономнай республика столицатын итиитин хааччыйар.

Электричество сылтан сыл ахсын ыраах хотугу кыраай производстволарыгар уонна үлэһиттэрин олохторугар дьаһахтарыгар киирэн испитэ. Энергетика бу диэтэр сирин сылларыгар салгыы сайыннарылыыбыта. Оччотооҕу дойдуга күүһүмэҕэй хамнэргэ сүүрбэттэн тахса дизельнэй электростанциилар үлэҕэ киллэриллибиттэрэ.

Ол эрээри Саха сирин электрификацията аныһын кэрэ-бэлиэ кэминэн кинини уон биэс сыл буолла. Ити кэм ирбэт тоҥҥо аан бастакы Бүлүүтээҕи ГЭС тутуутунан бэлиэ. Манна советскай тутааччылар үүстүн инженернэй соруктары уонна технологическай проблемалары ситиһиилээхтик быһаарбыттара. Улуу Октябрь 50 сыла туолуутугар Бүлүүтээҕи ГЭС бастакы промышленнай тогу биэрбитэ, оттон 1970 сыллаахха государственнай комиссия станция бастакы уочаратын «туйгун» сыананан туһаныыга туттута. Үс сыл буолан баран иккис уочарата эмиэ үрдүк сыананан тутуллубута.

Билигин Бүлүүгэ баар гидроэлектростанцияттан электричествоны биэрэр линиялар хайалары уонна хотоолору үһүөрдээн тыһыынчанан километры хардыылаабыттылар. Электрическэй оруетэр алмаастаах кырайы куораттарыгар уонна бөһүөлэктэригэр, сүөһүүттэр уонна булчуттар олорор ыраах сэлиэнньэлэригэр тиийтэлээтилэр.

Ахсыс пятилетка сылларыгар Халыма өрүһэ Чэрскэй бөһүөлэк чугаһыгар «Дьүкэбил уотэ» диэн Советскай Союзка аан бастакы уста сылдьар электростанция туруоруллубута. Хас да сыл буолан баран итинник станция Алдан өрүскэ Эльдикан бөһүөлэгэр олохтоммута. Айылҕа гааһынан үлэлиир Якутскайдааҕы ГРЭС үлэҕэ киирбитэ. Ол газ 600 километр уһуннаах трубопроводунан Бүлүү тардыттан кэлэр.

Чугастааҕы сылларга Новоякутскай ТЭЦ, Якутскай ГРЭС-2 тутуулара саҕаланыаҕа. Автономнай республикаҕа икки энергорайоннара — Киин уонна Арҕааҥы — силбэһиэхтэрэ, оттон Саха сирин Соҕуруу өттүнээҕи энергорайон Дальнай Востоктааҕы энергосистеманы кытары холбоһуоҕа.

Д. БУБЯКИН,
ССТА корр.

Якутскай.

Петрозаводскайтан 50 километр тэйичи Портозеро күөл кэрэ кытылыгар баар «Кивач» пионерскай лааҕыры Карелия «Артегынан» ааттыыллар.
Снимокка: кимилэр «Кивачка» доҕордостулар. Хамсатан уҥа: мурманскайдан Сережа Воронин, ленинградец Леня Антипов уонна Карельскай АССР-тан Алеша Акимов.

С. Майстерман фотота, ССТА фотохроникета.

„ЭРКЭЭЙИ“ ЛИТЕРАТУРНАЙ ТҮМСҮҮ

Куонаанчык көрдөөх кэпсээннэрэ

„Күүт...“ — диэбитим

Михаил ПОПОВ

Күһүөрү сайын келүүчүлэри көрүөхпүн баҕардым. Билигин күс кэппэт буолуохтаах, түбэстэххэ оҕтом соҕустук буллу. Ыйохха сөп. Мин үс-түөрт кусча ытан марайдааммат үгэстээхпин. Эбэҕэ биирдэ тэптэрэн илдьэбын ордорбун.

Саам барахсан — собуйааҕы, Ытыллан, куруутун үөт, түрэх күрдүк сохуллан эргэрэллэхтэрэ. Хаһан эрэ кылаппаччыйа сылдьар кырааската сүүйуллан, маһа туртайан кэстэр буолла. Сомуога да сөччото суох.

— Куонаанчык, — диэбитэ кэргэним, — тайах-эһэ этиттэн салтым. Эмиэ кубу өлөрбөт да буоланнгын.

Саабын сааһыбар кирээстин сүтэн, кэлүүччэҕэ кэлэн ууну кыҥастаһан быһ. Хас да сиргэ түөртүү биэстии күс буор кытыыга лыыбайдаһан аһыы сылдьаллардын көрөн баран мыыммын ыппатым. Аҕа бачча кэмҥэ хайҕу соҕуока сүүрбаччаҕа-отутчаҕа түбэһэр киибин дии саныыбын.

Билигин улахан куолу киирэбин. Хайаан даҕаны күс баар буолуохтаах. Көртөһүм эрэйдээххэ сибиэһэй күс этин сиэтэхпинэ сатаныр.

Балачча халыҥ тыаны туоруур быларҕы ыллык суол устун хаамабын.

Тыа суола котоҕолоп бүрүллэн, таамарга нарһаа үчүгэй. Мин манным сиримэй иоҕылҕык, оһумаҥы көрө-көрө тыаһа суох хаамарбын таптыыбын. Айылҕа барахсан күн-күөнүн, тыынныаҕ, кыһ, киэҥкан-кутугун, кэрэҕин даҕаны!

Арай, эмискэ көрө түспүтүм: сыгынах тордугар сүүһэ улахан хардан эһэ аһыытын килэтэн сытар эбит. Оо, олус да чугас киирэн хаалбыппын. Арааһа, миигиттэн уонча хаамыы... Хайдах эрдэ көрбөккө хаалбытым буолла... Сибилигин икки сүүнэд үрдүбэр баттыы түһэр кыттылаах.

Ол эрээри мин улуйбуппун биллэрбэппин. Саабым эрэ кылыгаһын наада.

— Тохтоо, тохтоо, — диэн улаханнык ботугуруубун. Кылаһым миигин тонолун, лакка одуулуур. Хорсун хоодуот биһигим кыаайаахтаах. Саам быатын тэбэм погуо эргитэн илиибэр ылыбын. Билигин сомуоҕун туруордум да бүтэр... Кылдым тиһинин көрдөрө-көрдөрө тууруоххэ турбакка, оҥдоҥнүүр...

— Тохтоо-тохтоо, тохтуу түс!

Мин тонолуппакка ууҥутары көрөбүн. Иллэм имиигн саам сомуогун көрдүүбүн. Бээ, саам сомуога?. Бу алдьархайы, түһэн хаалбыт. Аһарас онно эрэ өгөйөр. Туох алдьархайай! Өлөр күнүм бүгүн, манна кэлбит эбит буоллаҕа. Ол эрээри уолуйумуохха, холкуйа түһүөххэ наада.

— Тохтоо, тохтоо — диэн эһэбэр аһыллар гына доргуччу саҥардым. — Эн тохтоо, кыыһырыма... Миигин күүт... Күүт...

Кылаһым нэксэ кыыгы, кыыкыыгы сытар. Мин тугу гыныахпын толкуйдуубун. Олус түргэнник толкуйдуубун быһыылаах. Тиикэ тах, сылахы — отчото эһэм иллэн тиит тордугэр олоруоҕа. Сүүрдэххэ — ситэн ылыаҕа...

— Кыыһырыма... Мин кэлиэм... Эн турбакка сыт... Сыыт... Күүт... Күүт, — диибин уонна харахпын киин харахыттан араарбаппын. Илиим кыннэн саабын ааттыыһаҕы маска өйөппөрөбүн. Бэйэм аргыый аҕай кэннибинэн хаамаан тэйэбин. Костүбэт буолаат, кэлбит суолум устун саам сомуогун көрдүү-көрдүү түргэнник элэстэнэбин.

Хайдах гынныахха... Бачча кэннэхэ эргиллимиэххэ, чэ тоҕо оҕустаран баран суох, булчут итинник үлүгэрдээх кыылга түбэһэн баран, куттанан айкаастаанара сатаммат. Булчут булка түбэстэ да, хачут булка... Булчут сокуона оннук.

— Куонаанчык, куттанан куоттарбы гынаҕын дуу? — диэн дьоннорум табаарыстарым саҥалара иһиллэргэ дылы.

Мин кэлбит суолум үстүн саам сомуогун көрдүү-көрдүү, сапаа боҕоҕо түстүм. Куонаанчык, итинник быс да сыаҕа, бэс да ирыыга түбэһэн баран куттанан кумуйан куотар буолуохтаҕын? ... таах булчут буолбатаҕын да ордук. Бултап куттаныа, куотуо суохтаах... Куонаанчык булка иннигэн буолуохтаах...

Биир биэрэстэни барабын, иккиһи барабын. Үһүс биэрэстэбэр саам сомуога суолга, от быыһыгар, бу сытар эбит. Бу үөрдэхпин илиибэр ылаат да, төттөрү тэбинним. Сүүрэбин. Арай кылыһбар чугаһаан баран быппардым, аҕылыабыппын аһарар саҕана киирдэ.

— Ээ, киириэххэ.. Мин аргыый аҕай хааман истим. Көрбүтүм: кылаһым билэн сыгынаҕын тордугэр сытар. Мин эдиитэм күрдүк, күүппүт. Өндөйбүүр. Субу туруох курдук уоһун хамсатар, тииһин килэннэтэр.

— Тохтоо, тохтоо... Тохтоо...

Саам чугас да, тиэрдиэ суох көрүҥнээх. Мин саабар эрэ тиийэххин наада. Субу ытаныаххха айылаах. Мин бу хааман иһэммин тохтуурум, быталарым, харахпын киин кармаанын халбарыталарым табыллыыбат. Тохтоотум да, кылаһым тура чаҕыы. Эр хааныы ылааныы өйөҕүрүн туроо саабыр тиийэрбин.

Харса суоҕум дьылыйар, кэлэ үа боҕо тахсан, тиийдим. Саабым илин артыый котоҕобут, би ааҕы улахнннык саҥаралтыыбын:

— Тохтоо-тохтоо... Курхукүн, маладыас.. Тохтоо, тохтоо.. Тохтоо...

Дьэ, саабым ылабын. Ол кэмҥэ кылаһым хамсаан бүгүллээ тииннэ да, аҥаар кыыш атаҕар туран кэлээ. Илин атахтарын кинии дьиэки даллайда. Мин дьиэки кытааналахтык көрүтэлиир. Айаҕа кытарар.

Мин, сүтүүлүөхпүн үтүүр бүгүрүйэх мугутаан со, муокиун сүлбү айылаах киллэрэбин, чороҥуйа аллара баттыыбын уонна...

— Тохтоо... Ситиннэк түр, — диэн саҥара-саҥара хаһаах хонноҕун аныһан кылгаан баран быыһыбын тардан ыыппыбын. Саам эрэ хабылла түһэр.., Эһэм, кини күһэтэ күүрүөхтүк часкыйаат, сууллар...

Түргэнник астаан, кыыл барбыт сүтэн дьиэбэр киирдим.

— Бултуйдум... Эһэ өлөрдүм,

— Оо, дьэ, — диэн түстэ кэргэним. — Эмиэ эһэ эрэ...

— Мин хайаан ахтаах күүттэлгэ киирэн турааммыт бултаабыппын быһаарбын. Тыһыммын утэһэ тэбэтүгэр уолэн баран киирбитим... Хата эһэм тыыҥын кэтэһ, күүтэхтээбит этэ, — диибин кэргэммэр уонна билэр дьоммор.

Фельетонист СОФРОНОВ

КАРДИОГРАММА

(тапталлаах уол кэпсээнэ)

Сүрэх-быар эллээхтаах эмчитэ —
Кардиограф миэхэ эппитэ:
— Кардиограмма! Кардиограмма!
Хаа-баччы сит, хамсаама.
Сүрэҕиҥ иһигэр туох баарын
Сүүс бырыһыан билиэ барытын:
Кырааны да ханы аһарбат,
Кыраҕы хараххтаах аппарат.
Сүрэҕиҥ туох баар кистэлэҥин
Сүһэн ылыахпыт сибилигин.
«Сүрэҕиҥ кистэлэҥин», — диир дуу?
Сүрдээх кэсэлыҥа эбит бу!
Электрическэй хараҕынан
Иҥэн-тоҥон көрөн баран,
Эрбии тиһигин сүрүйэр...
Ис кистэл нэйиибин билиэ дуо?
Ол улуу нэйиим сэйбит сүрэҕим,
Уот кулкан курдук буолуохтаах.
Кууһа барт буолан, нэйиим, баҕар,
Бэстээ кардиограф карааҕар.
Ол нэйиим сүрэхпэр баппат,
Ол саҕаҕ хоолуон сатаммат...
Ылыы-ылыы, кардиограбым
Ылааҕа бэйэлэлэр түөрт лайбаҕын.
Үүрдэ түргэ эрэ мин түөспэр.
Оттон тоҕо тырылыы түһэр,
Улахан барда аппарата,
Өр сырылаата, сыыгынаата.
Эбии ол аайы дьиксинэбин,
Эннин тартаран, дьиэгиннибин.
Ток барда эмискэ үлүгэр
Туох баар тыас сокууччу мэлийэр.
Дьэ кэлгээн, уоһа тыыннабын.
«Чэ, балаам», — диир кардиографым.

Уҥ-уһун чилиминнаах, ин-ырас,
Олус эдэркээн түргэнсэт-врач
Телеграмма лиэнтэтинии
Тааһатта сиинньигэс лиэнтэ.
— Эн сүрэххэр мииннэрдэ
Эрдэттээҕи формата баар да,
Оччо куттала суох билигин.
Ол эрэн харыстаа бэйэҕин.
— Онтон атын өссө туох баарый?
— Өргүүб, олус долгуйуммайый.
Оҕдон атын куттала үгүс
Ол-бу улэрыйы онку суох.
— Костүбэт дуо атын уратыы?
— Костүбэт, үүт-сүрэҕиҥ барыта.
Итинник этэр кардиограмма.
Итэҕэйбэккин дуо, аны?
— Итэҕэйэн, итэҕэйэн...

Испэр сэмэйдии мин бэйэм!
Т-ээннээх үөрүнан үнаттар,
Тоһо да эппэгкин тиэйдэр,
Тоһо да дьолунан ньуучуйдэр,
Хайдах эрэ кардиограммаҕа,
Хата, көстүмүнэ хааллара.

Таах, дьоҕойон дьиксиммиппин —
Һаһан да мин кэпиэ эбиппин.

Семен СЕМЕНОВ

Аҕалыҥ хотуурда

Оҕолоор, дьэ, көрүҥ
От охсор көрүүнү
Аҕаларын-бурууспаан
Аҕалыҥ хотуурда.
Дуусаһаны тутуохха,
Дуусаһаны уруохха.
Хорсуннук далайыах,
Хоруйан ылларыах.
«Сур-сур» — от сүүгүнүүт.
Тэлгиир солколуу.
Сураһын тыргыллар.
Тэлии, кор, тыһыллыыр
Күөх маайка, үһүнүүн, —
Күн эти хатарда.
Эрчим күүс кутуллан —
Эр бэрдэ аатырдын.
Оҕолоор, дьэ, көрүҥ
От охсор көрүүнү
Аҕаларын-бурууспаан
Аҕалыҥ хотуурда!

1979 сыл, Бэс ыйа.

Редактор
А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

Куруой буолбутунан айыырыа бэйэтэ баар куттала улаатта.
ОТЧУТТАР, ТЫАҔА ҮЛЭЛЭЭЧЧИЛЭР!
Уоттан сэрэнин, кэдэбүллэрин кыраманнатын түһүн, уоту бууорунан умулларын!
Лесхоз администрацията.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с., Карл Маркс уул., 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор — 21-395, отделлар — 21-495, уопсай — 21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 60849. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 усл. печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ с. Чурапча, ул. Карла Маркса 12. Тираж 3051.
№ ЗАКАЗА 84.